

*Ба Шурои диссертациони 6D.КОА-014
назди Донишгоҳи давлатии молия ва
иқтисоди Тоҷикистон (Суроға: 734064,
ш. Душанбе, кӯчаи Нахимов 64/14)*

ТАҚРИЗИ

**муқарризи расмӣ, доктори фалсафа (PhD), муаллими калон, муовини
декан оид ба таълими факултети молия ва қарзи ДБССТ ба диссертатсияи
Хушвахтзода Дилшод Сангалӣ дар мавзуи «Такмили механизми
молиявии идоракунии таваррум дар шароити муосир (дар мисоли
Ҷумҳурии Тоҷикистон)» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои
иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 5.2.17 – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз**

**Мутобиқати диссертатсия ба ихтисос ва самтҳои илмӣ, ки аз рӯйи онҳо
диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст**

Диссертатсия ба талаботи бандҳои зерини Шиносномаи номгӯйи
ихтисосҳои КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи
ихтисоси 5.2.17 – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз (бо қарори Раёсати
Комиссияи олии аттестациони назди Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон аз 25 майи соли 2023, №6 тасдиқ шудааст) мувофиқ мебошад:
Аз ҷумла: б1.1.3. «Назария ва методологияи таъсири системаи молиявӣ
дар натиҷаҳои рушди иқтисодиву иҷтимоӣ»; б3.8.2. «Равишҳои
методологӣ дар арзёбии функсияҳо, шаклҳои гардиши пул ва таъсири
онҳо дар раванди такрористехсоли кишварҳои пешрафта ва
рушдбанда»; б3.8.3. «Пул дар низоми муносибатҳои иқтисодӣ. Шаклҳои
пул ва ивазкунандаҳои пул»; б3.8.6. «Ташкил ва танзими ҷараёнҳои пулӣ
дар иқтисодиёт»; б3.8.7. «Эмиссия ва сиёсати зиддитаваррумӣ дар
иқтисодиёти бозорӣ»; б3.8.10. «Проблемаҳои таваррум (дефлятсия) ва
беқурбшавии асъори миллӣ»; б3.8.12. «Асосҳои назариявии таҳқиқоти
равандҳои таваррумӣ дар иқтисодиёт, афзоиши даромадҳои воқеӣ ва
пулӣ, пасандозҳо ва дигар омилҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ».

Мубрам будани мавзуи диссертатсия

Дар шароити имрӯзаи иқтисодӣ таварруми пул ба сифати
нишондиҳандаҳои мароиқтисодӣ махсуб ёфта, идоракунии дурусти он
дар шакли меъёрҳои пешгирикунанда ҳамчун масъалаи актуалӣ махсуб
меёбад. Вобаста ба ин, муаллиф низ ба маврид гуфтааст, ки дар шароити
муосир яке аз равияҳои мустақили назария ва амалияи илми иқтисодӣ ин
омӯзиш ва таҳқиқи таваррум, идоракунии ва такмилдиҳии механизми
молиявии он махсуб меёбад, ки дар ин самт сохтору мақомотҳои дахлдор
пайваста назорати доимӣ мебаранд. Аз ҳамин хотир, нишондиҳандаҳои

таваррум ва оқибатҳои иқтимоию иқтисодии он ҳамчун масъалаи мубрам зери назҳорати доимӣ қарор дода мешавад. Дар ин замина, истинод ба Паёми Президенти кишвар, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз 23 декабри соли 2022 хеле муҳим аст. Пешвои миллат зимни суханронӣ таъкид намуданд: «Дар самти сиёсати пулию қарзӣ нигоҳ доштани устувори қурби пули миллӣ, баланд бардоштани қобилияти пардохти низоми бонкӣ, дар сатҳи пешбинишуда нигоҳ доштани таваррум, инчунин, таъмин намудани ғайриқарзӣ самаранокии низоми пардохтҳо аз ҷумлаи вазифаҳои муҳим боқӣ мемонанд». Аз ин рӯ, беҳтар кардани механизмҳои молиявии танзими таваррум омили калидӣ барои пешрафти устувори иқтисодию иқтимоии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад.

Новобаста аз амалкардҳои институтсионалӣ, таъсири манфии таваррумро бидуни механизми молиявӣ ва институтсионалӣ, аз ҷумла, идоракунии давлатӣ, тасаввур кардан ғайриимкон аст, ки масъалаҳоро унвонҷӯ ба таври мушаххас мавриди баррасӣ ва арзёбӣ қарор додааст. Ҳамзамон бо ин, муаллиф омӯзиши хусусиятҳои назариявӣ ва амалии муаммоҳои таваррум ва таҳлили сатҳу дараҷаи он зарур буда, мувофиқ намудани он ба нишондодҳои муқарраргардидаро бо роҳу воситаҳои гуногун баррасӣ намуда, ба ин масъала аз нуқтаи назари доштани маҳорати баланди илмӣ баррасӣ намудааст. Бинобар ҳамаи муҳимиятҳо мубрамияти мавзӯ бевосита аз муайян намудани моҳият, сабабҳо ва механизми ҷараёнгирии таваррум, хусусият ва самтҳои муҳими он ва дар маҷмӯъ тақмили механизми идоракунии он бармеояд. Аҳаммияти мавзӯ ба инъикоси нокифояи механизми молиявии идоракунии раванди таваррум дар шароити нави рушди кишвар вобаста аст, ки дар ин самт муаллиф бо коркардҳо, пешниҳодҳо ва натиҷаҳои бадастовардаи худ муайян намуда, дар ин самт низ муваффақ гардидааст.

Дар илова ба ҳамаи ин, ҳадафи кори диссертатсионии унвонҷӯ омӯзиш ва тақмили механизми молиявии идоракунии раванди таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, рушди низоми таҳлилӣ ва таъмини идоракунии ҷараёни таваррум дар шароити рушди иқтисоди миллӣ дар бар гирифта, ба ҳамаи муҳимиятҳои марбут ба ин масъала асоснок карда шудааст. Дар илова ба ҳамаи ин, ҷиҳати ҳалли масъалаҳое, аз қабili сабабҳои ба амал омадани таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ва зарурати идоракунии раванди таваррум дар шароити муосирро инъикос менамояд, аз тарафи муаллиф ва таҳқиқотҳои ӯ пурра фаро гирифта шудааст. Бинобар ин, тақмили механизмҳои молиявии идоракунии таваррум ҳамчун масъалаи асосӣ ба таври доимӣ боқӣ мемонад.

Дарачаи навгонии натиҷаҳои дар диссертатсия бадастомада ва нуқтаҳои илмие, ки барои ҳимоя пешниҳод мешаванд

Дар таҳқиқоти илмӣ мушаххасоти асосие, ки мавқеи муаллифро дар раванди таҳқиқот муайян менамояд, ин навгонии илмӣ мебошад, ки он мавқеи илмӣ муаллифро дар сатҳи зарурӣ инъикос менамояд. Дар банди навгонии илмӣ унвонҷӯ бандҳои зеринро ҳамчун бандҳои асосӣ чунин пешниҳод намудааст, ки онҳо пурра натиҷа ва дастовардҳои таҳқиқотро дар бар мегирад.

Дар таҳқиқи мавзӯ унвонҷӯ масъалаҳои зеринро ҳамчун навгонии илмӣ дар бандҳои зерин пешниҳод намудааст (Саҳ. 10-11).

1. Дар навгонии якуми илмӣ унвонҷӯ масъалаҳои муҳимми назариявӣ ва амалии механизми молиявии идоракунии раванди таваррумро баррасӣ намуда, дар ин замина барои такмили масъала такмили механизми идоракунии таваррумро муайян намуда, идоракунӣ ва ҷараёнгирии таваррумро дар шароити номутаносибии шадид мавриди баррасӣ қарор дода, дар ин самт ба натиҷаҳои назаррас ноил гардидааст. Ҳамчунин таҳқиқи сабабҳои пайдоиш ва равишҳои концептуалии таваррумро ба таври иловагӣ мавриди баррасӣ қарор дода, коркарди механизми молиявии идоракунии таваррумро дар замони муосир барои таъмини рушди устувор муайян намудааст.

2. Ҳамзамон бо ин, унвонҷӯ дар навгонии дуюми илмӣ ҳолат ва вазъияти механизми молиявии идоракунии таваррумро ҳамчун муайянкунандаи сатҳи алоқамандии сиёсати молию пулии кишвар ба назар гирифта, ба ин восита рушди шароити инфрасохтори таносуби миқдори молу маҳсулот ва пули милли дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро баррасӣ намудааст, ки дар ин самт ба натиҷаҳои назаррас ноил гардидааст. Дар илова ба ин, унвонҷӯ асоснок намудааст, ки таҳқиқи механизми молиявӣ бо дарназардошти хусусиятҳои раванҷҳои таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зарурӣ буда, ба идораи босамари ин дар алоқамандӣ бо манфиатҳои давлат муҳим мебошад.

3. Дар навгонии сеюми илмӣ ҳамчун қисмати таҳлилӣ ва хулосабарориҳои амиқ, унвонҷӯ низоми ташкилию иқтисодии механизми молиявии идоракунии таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар асоси таҳлили паст намудани таъсири ҷараёнгирии таваррум ба рушди иқтисоди милли мавриди баррасӣ қарор дода, дар ин самт ба натиҷаҳои назаррас ноил гардидааст. Дар илова ба ин, фишангҳои арзёбии омории механизми молиявии идоракунии таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро бо истифода аз имконияти навовариҳо танзим ва идоракунии бозорӣ

тавассути нархҳо, арзиши аслии маҳсулоти рақобатпазир пешниҳод намудааст, ки ҳамаи ин дар воқеъ аслияти навгонии илмиро дар амал татбиқ ва онро асоснок менамояд.

4. Дар навгонии ҷорум аз тарафи унвонҷӯ раванди татбиқи сиёсати зиддитаваррумӣ дар шароити дигаргунсозии иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти сафарбар намудани усулҳои ояндабинӣ ва таҳлилҳои оморию эконометрикӣ сурат гирифта, дар ин самт дастовардҳои воқеан қобили қабул ба даст оварда шудааст. Ҳамчунин дар заминаи ин коркардҳои муаллиф механизми молиявии идоракунии таваррум барои ояндабинӣ ва баҳодихии алоқамандии таваррум ва нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ пешниҳод шудааст, ки воқеияти натиҷаҳои бадастомада таҳқиқотро бори дигар собит менамояд.

Ҳамчун қисмати иловагии навгонии илмӣ, ки дар он муаллифи рисола мавқеи ҳудро нишон медиҳад, нуктаҳои ба ғимоя пешниҳодшаванда мебошад, ки бандҳои зеринро дар бар мегирад:

1. Аз тарафи унвонҷӯ таҳқиқи ҷиҳатҳои назариявӣ ва методии тақмили механизми молиявии идоракунии раванди таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ гардида, дар заминаи он аз тарафи муаллиф сабабҳои пайдоиш ва равишҳои концептуалии танзими ҷараёни таваррум муайян ва пешниҳод гардидаанд, ки дар самт мавқеъгирии муаллиф қобили дастгирӣ мебошад (саҳ 15-7).

2. Дар нуктаи дуюм муаллифи рисола арзёбии ҳолат ва вазъияти тақмилдиҳии механизми молиявии идоракунии раванди таваррумро бо дарназардошти хусусиятҳои равандҳои таваррум, таҳлили вазъи ташаккулёбии иқтисодии таваррум дар кишвар ва алгоритми арзёбии сохтори молу маҳсулоти ватании рақобатпазир ба содирот нигаронидашуда баррасӣ намуда дар ин самт ба як қатор натиҷаҳои назаррас ноил гардидааст (саҳ 64-86).

3. Дар нуктаи дигар мушаххас гардонидани низоми механизми молиявии идоракунии раванди таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо таҳлили таъсири ҷараёнгирии таваррумӣ ба рушди иқтисоди миллӣ ва ташаккулёбии механизми молиявии идоракунии таваррум, истифода аз имконияти нархҳо, арзиши аслии маҳсулоти рақобатпазир дар кишвар ва дигар имкониятҳои аҳамияти иқтисодидошта мавриди баррасӣ қарор гирифта дар ин самт натиҷаҳои дилхоҳ ба даст оварда шудааст (99-118).

4. Дар ниҳоят коркардҳо ва пешниҳодҳои муаллифӣ бо механизми молиявии идоракунии таваррум дар асоси ояндабинӣ ва баҳодихии оморию эконометрии алоқамандии таваррум ва нишондиҳандаҳои

макроиқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян ва дар самти қобили пешбинӣ ва воқеият мешниҳод гардидаанд.

Дар таҳқиқи масъалаҳои илмӣ муаллиф тамоми нишондиҳандаҳои марбут ба мавзӯи илмиро дар бар гирифта, ҳама ҳадафҳо ва натиҷаҳоро дар бар мегирад. (Саҳ. 14-169).

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо

Аҳамияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия бо нишон додани тавсияҳо оид ба истифодаи онҳо дар таҳқиқот ба таври асоснок инъикос гардидааст. Аз нуқтаи назари аҳамияти илмӣ, муаллиф ҷанбаҳои назариявӣ ва методии қорбурди воситаҳои қарзӣ ҳамчун сарчашмаи асосии рушди саноати сабуқро аз дидгоҳи равияҳои муосири илмӣ баррасӣ намуда, пешниҳодҳои илман асоснокро дар таҳқиқоти худ инъикос кардааст.

Дар мавриди аҳамияти амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ, натиҷаҳои таҳқиқот барои шароити муосири Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳим арзёбӣ мегарданд, зеро онҳо метавонанд дар таъмини суботи иқтисодӣ, мувозинати нархҳо, ғанигардонии бозори истеъмолӣ, рушди устувори иқтисодӣ, сиёсати дурусти пулӣ мусоидат менамояд. Дар ин замина натиҷаҳои таҳқиқот метавонанд дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон (МТОК) дар раванди таълими фанҳои «Муомилоти пулӣ ва қарз», «Амалиётҳои бонкӣ» ва «Ҷаъолияти бонкӣ» истифода шаванд.

Ҳамин тавр, хулоса ва пешниҳодҳои муаллиф воқеияти дастгирӣ ва рушди саноати сабуқро дар сатҳи зарурӣ инъикос намуда, моҳияти назариявӣ ва амалии таҳқиқотро пурра ифода мекунанд ва қобили дастгирӣ мебошанд.

Наشري натиҷаҳои диссертатсия дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ

Доир ба мавзӯи таҳқиқоти илмӣ дар қори илмии муаллиф, аз ҷумла, 6 мақола дар маҷаллаву нашрияҳои мансуб ба номгӯи маҷаллаву нашрияҳои тақризшавандаи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр ҳаҷми умумии онҳо 2,78 ҷ.ҷ - ро ташкил медиҳад. Муҳтавоии асосии диссертатсия аз сарсухан, се боб, 9 фасл, 14 ҷадвал, 6 диаграмма, 8 расм, хулоса, рӯйхати адабиёт, оварда шуда, рӯйхати адабиёти истифодашуда 253 номгӯйро дар бар мегирад.

Мутобиқати диссертатсия ва автореферати он ба талаботҳои “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ”

Диссертатсия ва автореферати диссертант ба талаботи Шиносномаи феҳристи ихтисосҳои тасдиқнамудаи Комиссияи олии

аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №267 аз 30.06.2021) аз рӯи ихтисоси 5.2.17 – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз мутобикат намуда, сохтор, мазмун ва тарзи таҳияи онҳо ба меъёрҳои муқарраргардида ҷавобгӯ мебошад. Диссертатсия аз лиҳози таркиб (муқаддима, бобҳо, хулоса ва тавсияҳо), ҳаҷм, инчунин, истифодаи маводи таҳлилӣ ва илмӣ ба талаботи санадҳои меъёрии амалкунанда мутобиқ аст.

Автореферат низ мазмунӣ асосии таҳқиқотро дар шакли фишурда ва мантиқӣ инъикос намуда, мувофиқати пурраи он бо мазмунӣ диссертатсия таъмин гардидааст. Дар он ҳадаф, вазифаҳо, наwgониҳои илмӣ, аҳамияти назариявӣ ва амалӣ, инчунин, натиҷаҳои асосии таҳқиқот ба таври возеҳ ва мурағаб пешниҳод шудаанд. Дар маҷмӯъ, диссертатсия ва автореферати он ба талаботи “Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ” пурра мувофиқат менамоянд.

Саҳми шахсии доғталаби дарёғти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот

Саҳми шахсии доғталаби дарёғти дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот дар таҳияи маҷмӯи муқаррароти назариявӣ, методолоғӣ ва амалии тақмили механизми молиявии идоракунии тағаррумро дар шароити муосир инъикос менамояд. Дар таҳқиқоти илмӣ аз тарағи унвонҷӯ ба таври мустақилона механизми молиявии идоракунии тағаррум мавриди баррасӣ қарор гирифта, ҷанбаҳои муҳими идоракунии тағаррум инъикос ёфтаанд. Дар илова ба ин, аз тарағи муаллиф як қатор механизмҳо дар сатҳи ағзорҳои молиявӣ ва ғайримолиявии таъсиррасон ба тағаррум баррасӣ гардида натиҷаҳои назаррас ба даст оварда шудааст.

Дар асоси таҳлили маълумоти оморӣ, ҳисоботи Бонки миллии Тоҷикистон ва дигар сохтору мақомотҳои дағлдори соҳавӣ, аз тарағи унвонҷӯ механизмҳои молиявӣ ва ғайримолиявии идоракунии тағарруми пул қорқарду пешниҳод гардида, роҳҳои тағбиқи амалии он низ муайян гардидаанд. Дар ҳамбастағӣ ба ин масъала, муаллиф қорқардҳои методии дар рисола истифодашударо барои сохторҳои давлатӣ ва бонкӣ ирсол намудааст, ки ба баланд бардоштани самаранокии идораи тағаррум дар кишвар мусоидат менамояд.

Дар боби якуми диссертатсия - **“Асосҳои назариявии тағаррум ва идоракунии раванди он дар шароити муосир”**, муаллиф мағҳуму моҳияти назариявии тағаррум ва хусусиятҳои он дар шароити муосир, сабабҳои бавуҷудоии тағаррум ва зарурати идоракунии он дар шароити муосир ва тағрибаи хориҷии сиёсати идоракунии раванди тағаррумӣ ва истифодаи он дар иқтисодиёти миллиро мавриди баррасӣ қарор додааст.

Диссертант зимни таҳқиқоти хеш ба арзёбии амиқтари масъала аҳамияти зарурӣ дода, дар ин самт нуқтаи назари олимони маъруфи соҳаи иқтисодиётро таҳлил намудааст. Дар ин замина ба омилҳои истеҳсолот, баландшавии нарх ва намудҳои таваррум (саҳ 26), зухуроти манфии таваррум дар иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон (саҳ 28) таваҷҷуҳ зоҳир гардидааст. Ҳамзамон муаллиф сатҳи таваррум, қобилияти харидории пул (нишондиҳандаи баръакси нарх), имкони ба тарзи озод ба дараҷаи баландшавии нархҳо арзёбӣ намуда, сабаб, оқибатҳо ва тамоили дигаргуншавии таварруму дар сатҳи гуногуни умумиҷумҳуриявӣ ва минтақавӣ мавриди таваҷҷуҳ қарор додааст (саҳ 44). Дар ин баробар аз ҷониби муаллиф намудҳои сиёсати зиддитаваррумӣ (саҳ 45-46), ҳамзамон муайян намудани сатҳи инфлятсия дар як қатор кишварҳои ҷаҳон дар солҳои 2022-2024 (саҳ 59) ва тағйироти семоҳа дар паҳншавии нархҳо дар бахшҳои гуногун (саҳ 60) мавриди таҳлил қарор гирифтаанд.

Дар ин қисмат муаллиф тавонистааст, ки вобаста ба равишҳои назариявӣ ва методи таърифҳои гуногуни таваррумӣ, сарчашмаҳои бавучудой ва дигар нишондиҳандаҳои ба ин баробарро таҳқиқ намуда ба натиҷаҳои назаррас ноил гардад. (саҳ 15-63)

Дар боби дуоми диссертатсия - **“Таҳлил ва арзёбии механизми молиявӣ ва хусусиятҳои идоракунии раванди таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”** муаллифи рисола масъалаҳои таҳлили ҳолати кунунӣ ва сарчашмаҳои пайдоиши таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, нишондиҳандаҳои баҳодиҳии ҳолат ва вазъияти идоракунии раванди таваррум дар шароити муосир ва идоракунии афзоиши ҳаҷми пул ва болоравии нарх ҳамчун воситаи танзими таварруму мавриди баррасӣ қарор додааст (саҳ 64-117).

Дар ин замина, муаллиф дар доираи таҳқиқоти **омилҳои ташаккулёбии таваррумӣ ва ҳислати таъсиррасонии онҳо** (саҳ 65), динамикаи рушди устувори маҷмуи маҳсулоти дохилӣ (саҳ 68) ва дар ин замина тағйирёбии сатҳи таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро барои солҳои 1992-2023-ро (саҳ 69) мавриди таҳқиқ қарор додааст. Ҳамзамон нишондиҳандаҳои индекси нархҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2023 (%) (саҳ 71), аз рӯйи таносуби нақшавӣ ва ташаккулёбии муносибатҳои бозорӣ ва зарурати беҳтаргардонии вазъи коркарди ашёи хоми ватанӣ гурӯҳбандии корхона ва ташкилотҳои соҳаҳои алоҳидаи иқтисодиёт аз рӯйи натиҷаҳои молиявӣ (саҳ 81), инчунин нишондиҳандаҳои ҳисоби таъсири андоз ба арзиши молҳои воридотӣ (саҳ 84), усулҳои ба ҳисоб гирифтани сатҳи таваррум дар илми

иктисодиёти муосир (саҳ 88), усулҳои баҳодихӣ ва мазмуни онҳо (саҳ 90), мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Муаллиф дар таҳқиқоти худ муайян намудани сатҳи таваррум (бо фоиз, нисбат ба охири давраи қаблӣ) (саҳ 91), динамикаи нишондиҳандаҳои ММД ва таварруми солоне барои давраи солҳои 2016 – 2023 (саҳ 94), механизми молиявии идоракунии таваррум аз мавқеи микроиктисод ва макроиктисод (саҳ 101), шакл, моҳият ва дараҷаи таъсиррасонии таваррум ба иқтисодиётро (саҳ 106) мавриди таҳлил қарор додааст.

Дар робита ба ин гуфтан мумкин таҳлилу баррасиҳои муаллифи рисолаи илмӣ дар самти идораи босамари таваррум метавонад мувозинати рушди иқтисодиётро дар сатҳи зарурӣ дар Тоҷикистони рӯ ба рушд таъмин намояд.

Дар боби сеюми рисолаи илмӣ - **“Мукаммалномаи низоми идоракунии раванди таваррум дар Ҷумҳурии Тоҷикистон”** бодарназардошти роҳҳои пешгирӣ ва паҳн намудани таъсири таваррум ба иқтисодиёти миллӣ, ташаккули механизмҳои институционалӣ ва сиёсати зиддитаваррумӣ дар шароити дигаргунсозии иқтисодиёти Ҷумҳурии Тоҷикистон, дурнамои танзим ва идоракунии раванди таваррумӣ ва нишондиҳандаҳои ба таваррум таъсиррасон таҳқиқ гардида, дар ин замина ба як қатор натиҷаҳои назаррас ноил гардидаанд (саҳ 118-163).

Муаллиф дар доираи таҳқиқоти худ, коҳиш ёфтани вобастагии мамлакат аз молу маҳсулоти воридотӣ, пурзӯр намудани ғайриқарбӣ қувваҳои рақобатпазир, маҳдуд кардани инҳисор ба сифати тадбирҳои самарабахш ҷиҳати коҳиши сатҳи таваррум, захира ва имкониятҳои рушди иқтисодии кишвар дар тадбири ҳадафҳои стратегӣ (саҳ 125-126), механизмҳои асосии зиддитаварруми сиёсати кейнсионӣ, монетаристӣ ва сохторӣ (саҳ 143), таъсири дараҷаи таваррум дар низоми сиёсати пулию қарзӣ ва буҷетӣ (саҳ 147), дар ин робита аз тарафи муаллиф асосҳои методологии ташаккули дурнамои алоқамандии таваррум ва нишондиҳандаҳои макроиктисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди таҳқиқ қарор гирифтаанд (саҳ 152-153).

Дар ниҳоят қайд кардан зарур аст, ки натиҷаҳои бадастовардаи унвонҷӯ воқеияти идоракунии таваррумро дар кишвар дар бар гирифта, ба идораи рушди иқтисодиёти миллӣ таъсири мусбат мерасонад.

Камбудии таҳқиқоти диссертатсионӣ

Мақсад ва вазифаҳои, ки унвонҷӯ дар рафти таҳқиқи мавзӯи илмӣ гузоштааст, дар сатҳи зарурӣ иҷро шуда, моҳияти рисолаҳо аз нуқтаи

назари амалӣ ва методӣ инъикос менамояд. Новобаста аз ҳамаи дастоварду муваффақиятҳо баъзе норасоиву камбудихоро дидан мумкин аст, ки аз бандҳои зерин иборат мебошанд:

1. Дар боби якуми рисолаи илмӣ муаллиф мазмун ва моҳияти таърифҳоро вобаста ба таваррум таҳқиқ намуда, дар нуктаи назари ҳар як олим вобаста ба таърифи таваррум мавқеъгирӣ намудааст. Беҳтар ва мушаххастар мегардид, агар муаллиф дар ин самт таърифи мукаммали худро вобаста ба ин масъала баён менамуд (саҳ 20);

2. Дар саҳифаи 26 – уми рисолаи илмӣ муаллиф дар шакли расм, омилҳои истехсолот, баландшавии нарх ва намудҳои таварруми инъикос намудааст. Беҳтар мегардид, агар муаллиф мақсад ва вазифаҳои расми овардашударо аз нуктаи назари фарогирӣ асоснок ва пешниҳод менамуд;

3. Муаллиф дар боби дуюм, параграфи якуми рисолаи илмӣ қадвали 2.1 нишондиҳандаҳои индекси нархҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2018-2023%-ро таҳлил намудааст. Таҳқиқот беҳтар мегардид агар муаллиф нишондиҳандаҳоро дар ин самт таҳлил ва мақеи худро вобаста ба тағйирёбандагӣҳо муайян менамуд (саҳ 71);

4. Расми 3.2 саҳ. 140 ва қадвали 1.2 саҳ. 45 аз тарафи унвонҷӯ асосноккунии иловагиро тақозо менамояд;

5. Сифати рисола беҳтар мегардид агар дар боби сеюми рисолаи илмӣ вобаста ба натиҷаҳои таҳқиқот муаллиф хулоса ва пешниҳодҳои худро манзур менамуд;

Норасоиву камбудихои ҷойдошта ба мазмуну мухтавои диссертатсия таъсири манфӣ намерасонанд ва сатҳи илмии онро низ коста намегардонанд.

Хулосаи умумӣ доир ба диссертатсия

Дар робита ба натиҷаҳои бадастомада метавон қайд намуд, ки диссертатсияи Хушвахтзода Дилшод Сангалӣ дар мавзӯи “Такмили механизми молиявии идоракунии Таваррум дар шароити муосир (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон)” барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси 5.2.17 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз тибқи талаботи Комиссияи олии аттестатсионӣ (КОА) омода гардидааст. Кори илмӣ аз ҷиҳати мазмун, дараҷаи фарогирии масъалаҳо, сатҳи таҳлил, натиҷаҳо ва хулосабарориҳо ба талаботи мавҷуда ҷавобгӯ буда, барои ғимоя дар назди шурои диссертатсионӣ мувофиқ мебошад. Бо дарназардошти натиҷаҳои таҳқиқот метавон хулоса кард, ки диссертатсияи мазкур кори қомилан анҷомёфтаи илмӣ буда, ба талаботи

КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйи ихтисоси 5.2.17 – Молия, муомилоти пулӣ ва қарз мувофиқат менамояд. Аз ин рӯ, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯйи ихтисоси зикршуда мебошад.

Муқарризи расмӣ:

доктори фалсафа (PhD), муаллими калон,
муовини декан оид ба таълими факултети
молия ва қарзи ДБССТ

Курбонов В.Н.

Имзои Курбонов Вафо Намозалиевичро тасдиқ мекунам:

**Сардори раёсати кадрҳо
ва корҳои махсуси ДБССТ**

Чураев Ш.Н.

Суроға: 734055, ш. Душанбе, х. Борбад, 48/5. Тел: + +992(37) 234-88-24. E-mail: info@iutet.tj

“ ____ ” _____ соли 2026